30/10/2022

Ο ζωντανός θησαυρός του Αγίου Όρους

/ Αγιορείτικα

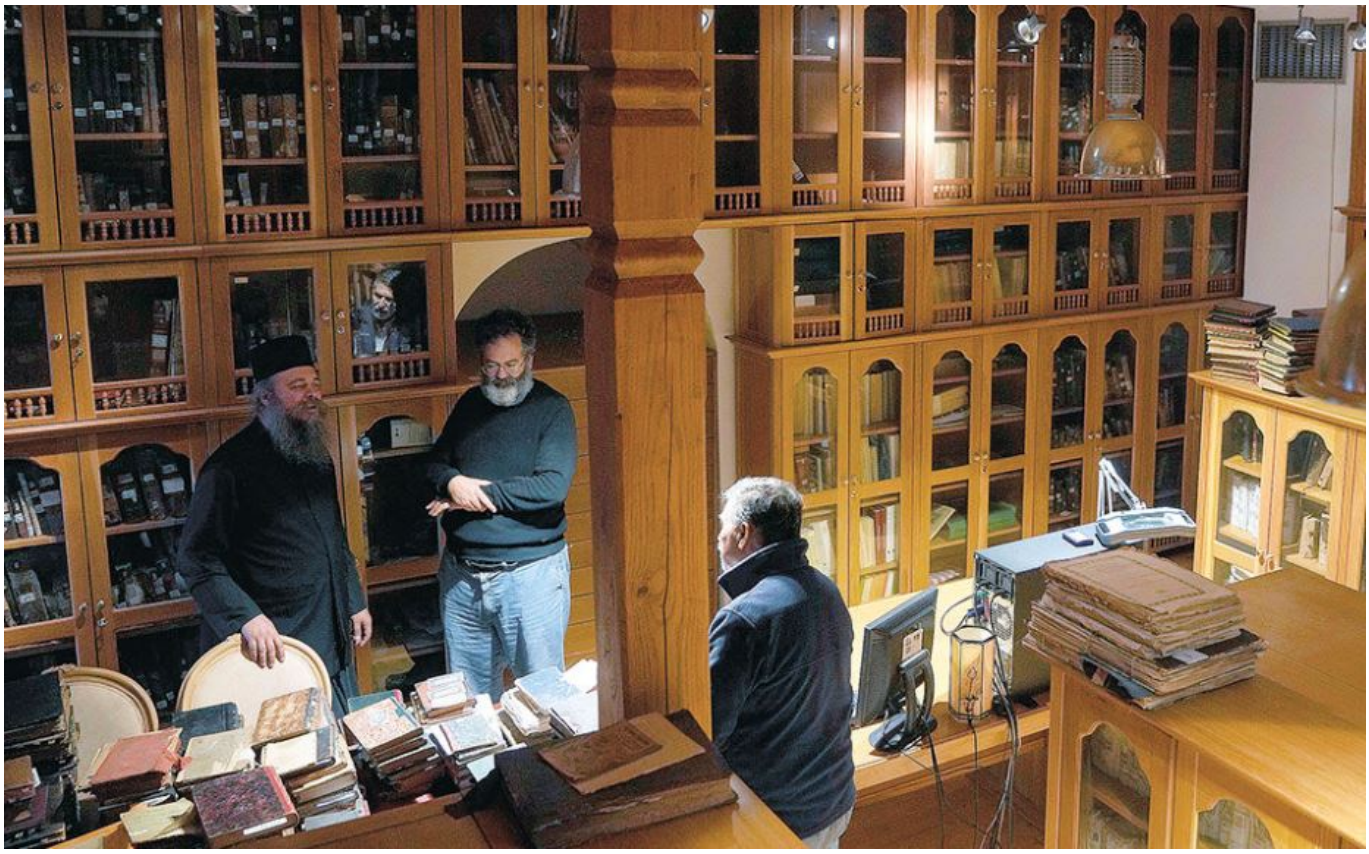

Χειρόγραφοι κώδικες της μεταβυζαντινής περιόδου αποδεικνύουν τη σημασία που είχε ο Αθως για τους Οθωμανούς

Όταν ήταν παιδί, ο Γιάννης Νιέχοφ-Παναγιωτίδης περνούσε τα καλοκαίρια του στη Βούλα. Μεγάλωσε στη Γερμανία, αλλά η καταγωγή της οικογένειάς του είναι από την Κωνσταντινούπολη, κι ίσως αυτές οι ρίζες τον ώθησαν να γίνει βυζαντινολόγος. Η αφορμή για την ενασχόλησή του με τα παλαιότερα γνωστά οθωμανικά έγγραφα, όμως, ήρθε από ένα μαθητή του, τον Αναστάσιο Νικόπουλο.

Το 2016 ο κ. Νικόπουλος αποφάσισε να αφήσει πίσω του την ενεργό δικηγορία και να αφοσιωθεί στην έρευνα. Ξεκίνησε να σπουδάσει στο **Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου,** όπου είναι καθηγητής ο κ. Νιέχοφ-Παναγιωτίδης, και σύντομα οι δρόμοι τους διασταυρώθηκαν. Όσο ο κ. Νικόπουλος εργαζόταν ακόμη ως δικηγόρος, ήταν νομικός σύμβουλος του Αγίου Όρους και η εκτενής επαγγελματική του ενασχόληση με το αγιορείτικο δίκαιο, το οποίο σημειώνει στην

«Κ» ότι δεν διδάσκεται σε καμία από τις τρεις νομικές σχολές της χώρας, τον ενέπνευσε να επικεντρώσει την πανεπιστημιακή διατριβή του στο Άγιον Όρος. Αποφοίτησε με άριστα και έγινε επιστημονικός συνεργάτης του **Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου**. Στο μεταξύ, ξεκίνησε και ο κ. Νιέχοφ-Παναγιωτίδης να επισκέπτεται τακτικά το Άγιον Όρος. Σε μία από αυτές τις επισκέψεις, ένας μοναχός ζήτησε από τον πολύγλωσσο καθηγητή να μεταφράσει μία λέξη από ένα έγγραφο. Σύντομα, το ενδιαφέρον –ιστορικό, νομικό, πολιτισμικό– και των δύο για τα έγγραφα συνδυάστηκε, και η ανάλυσή τους για τα μέχρι τώρα ανεξερεύνητα πολύτιμα ευρήματα έγινε βιβλίο που θα δημοσιευθεί στα γερμανικά από το Max Weber Institute μέχρι το τέλος του έτους.

Ιστορική ανάλυση

Κάποια από τα 21 έγγραφα που έχουν μεταφραστεί και παρουσιάζονται στο βιβλίο έχουν δημοσιευθεί ξανά στο παρελθόν αλλά αποσπασματικά, λένε στην «Κ» οι δύο ερευνητές μιλώντας με βιντεοκλήση από τη βιβλιοθήκη της Μονής Παντοκράτορος. Αλλά για πρώτη φορά γίνεται τόσο η ιστορική όσο και η νομική ανάλυσή τους, εξηγούν. «Αυτά τα έγγραφα είναι ζωντανά για το Άγιον Όρος, είναι μέχρι και σήμερα σε εφαρμογή, ένα ζωντανό αρχείο που ρυθμίζει ακόμη τη λειτουργία των μοναστηριών», δηλώνει ο κ. Νικόπουλος. Ο κ. Νιέχοφ-Παναγιωτίδης αναφέρει πως υπολογίζουν ότι στο Άγιον Όρος βρίσκονται περίπου 25.000 οθωμανικά έγγραφα, με τα περισσότερα να είναι στην περσική γλώσσα, ενώ κάποια είναι ακόμη και στα ελληνικά – «καμία μονή όμως δεν διαθέτει ένα

εκσυγχρονισμένο επιστημονικό αρχείο», συμπληρώνει. *«Αν κάποιος μελετά τη βυζαντινή ιστορία»*, συνεχίζει, *«το κυριότερο είναι να έχει ένα καλό αρχείο – αν είσαι ειδικός στη βυζαντινή ιστορία, ξέρεις ότι εδώ σώζονται τα πιο πολύτιμα οθωμανικά έγγραφα για τη βυζαντινή ιστορία»*. Τα περισσότερα έγγραφα που θα δημοσιευθούν στο βιβλίο τους –τα οποία αφορούν την περίοδο 1400-1466 μ.Χ.– σχετίζονται με τη φορολογία. Αλλά οι λεπτομέρειες που μπορεί να βρει κανείς μέσα στο αρχείο είναι ανεξάντλητες.

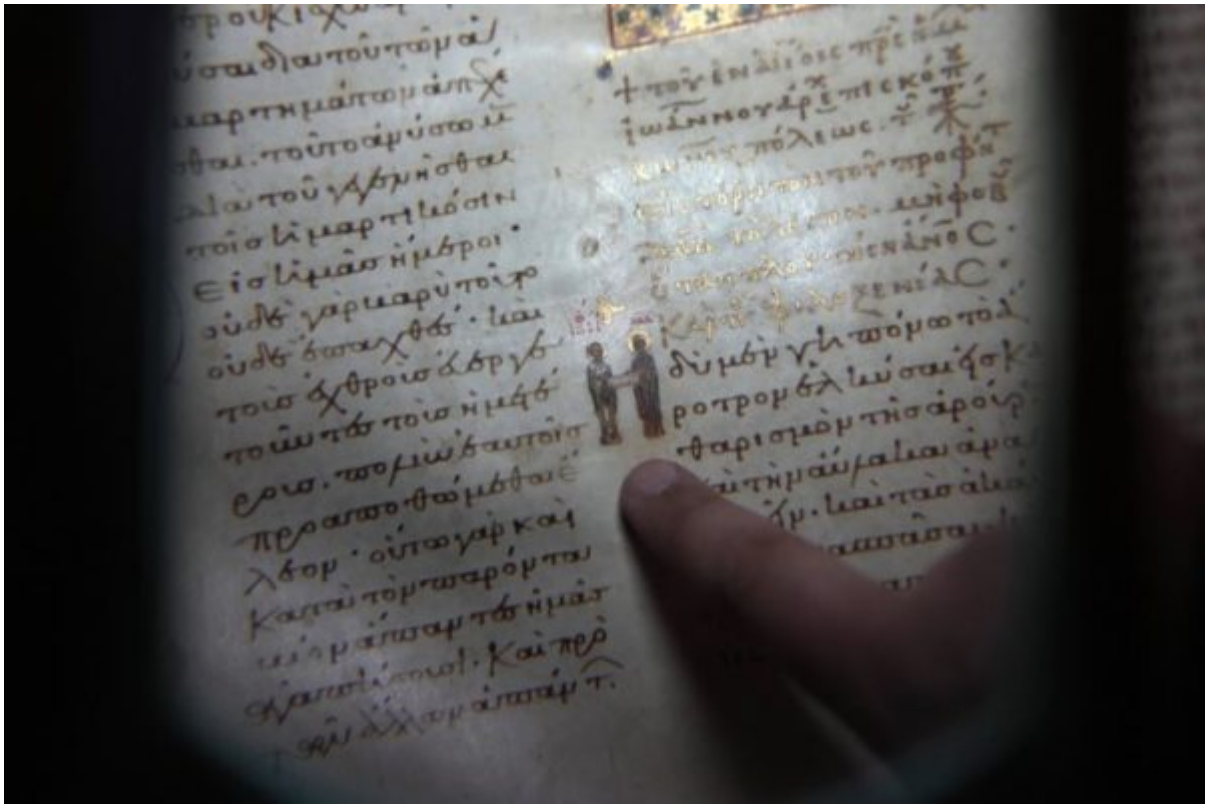

«Περιγράφουν λεπτομερώς ακόμη και τα φυτόδεντρα σε κάθε μετόχι», λέει **ο κ. Νιέχοφ-Παναγιωτίδης**, αναφέροντας πως τα έγγραφα υπογραμμίζουν τη σημασία που έδινε προσωπικά ο σουλτάνος Μουράτ Β΄ στο Αγιον Ορος. Λίγες μέρες μετά την κατάκτηση της **Θεσσαλονίκης το 1430,** 23 χρόνια πριν από την **Αλωση της Κωνσταντινούπολης,** ο σουλτάνος δημιούργησε έναν καταστατικό χάρτη. «Πρέπει να διαχωρίσουμε τους Οθωμανούς από τους Τούρκους, οι Οθωμανοί τότε ήταν συνέχεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, και αυτό το καταστατικό δείχνει ότι η πολιτισμική παρακαταθήκη του Βυζαντίου, την οποία συνέχιζε το Αγιον Ορος, ήθελαν να διατηρηθεί», δηλώνει ο κ. Νικόπουλος.

Ο κ. Νιέχοφ-Παναγιωτίδης επισημαίνει πως το προσωπικό ενδιαφέρον και τον σεβασμό του σουλτάνου Μουράτ Β΄ για το Άγιον Όρος υπογραμμίζει και ένα άλλο έγγραφο. Κατά την πολιορκία της Θεσσαλονίκης, κάποιοι Οθωμανοί στρατιώτες μπήκαν σε ένα μετόχι του Αγίου Όρους – «έψαχναν φρούτα ή να σφάξουν κάποιο αρνί», συμπληρώνει. Οι μοναχοί παραπονέθηκαν. Αλλά αντί να επέμβουν

αξιωματούχοι όπως ο Σούμπασης ή ο Καδής, εκδόθηκε φιρμάνι του ίδιου του σουλτάνου που θέσπισε τη νομική αρχή ότι κανείς δεν πηγαίνει στα αγιορείτικα μετόχια χωρίς ειδική άδεια. «Τα θεωρούσαν βακούφια», συμπληρώνει ο κ. Νικόπουλος, «ιερές κτήσεις που δεν παραβιάζονται».

Αγιορείτικο δίκαιο

Πέραν του ιστορικού ενδιαφέροντος των εγγράφων, ο κ. Νικόπουλος ελπίζει πως η δουλειά τους θα βοηθήσει στη συγκρότηση ενός νέου κλάδου δικαίου – του αγιορείτικου. Οταν ο ίδιος ήταν νομικός σύμβουλος του **Αγίου Ορους**, έβλεπε τα συγκεκριμένα έγγραφα κάθε μέρα – «αφορμή ήταν οι υποθέσεις που δεν προχωρούσαν αν δεν γινόταν έρευνα των νομικών θεσμών, και το αγιορείτικο δίκαιο μας ήταν άγνωστο», συμπληρώνει. Το συγκεκριμένο έργο, που βρίσκεται ουσιαστικά ακόμη στην αρχή του, είναι πολύ μεγάλη επιστημονική πρόκληση, δηλώνει, καθώς το αρχείο είναι τεράστιο και με πολλές πτυχές. *«Ολόκληρη η βαλκανική ιστορία αντικατοπτρίζεται στα έγγραφα των μοναχών», τονίζει ο κ. Νιέχοφ-Παναγιωτίδης. «Πρέπει να ξέρουμε πώς ζούσαν αυτοί οι άνθρωποι»,* **λέει στην «Κ»**, *«να μην ξεχάσουμε».*

Πηγή: kathimerini.gr